

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 133/2022 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen Ukrainasta sotaa pakenevien lasten turvallisuudesta

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Noora Koposen /vihr. näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 133/2022 vp:

Mitä hallitus aikoo tehdä Ukrainasta pakenevien lasten suojelemiseksi ihmiskaupalta ja heidän turvallisuutensa parantamiseksi ja

miten hallitus voisi edistää yhteistyössä EU:n kanssa sotaa pakenevien lasten tunnistamista, rekisteröintiä ja aktiivista tilanteen seuraamista jokaisen sotaa pakenevan lapsen kohdalla?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Jo 4.5 miljoonaa ihmistä on sodan alettua paennut Ukrainasta. Miljoonat muut ovat paenneet Ukrainan sisällä. Tilannetta seurataan tarkasti sekä EU-tasolla että kansallisesti. Erityisesti Ukrainan EU-rajanaapurit ovat ottaneet vastaan erittäin merkittävän määrän tulijoita, mutta myös muut valtiot, esimerkiksi Tšekki, Saksa ja Moldova, raportoivat suuria määriä Ukrainasta paenneita. Ukrainasta paenneet ovat pääosin naisia, lapsia ja vanhuksia ja heidän joukossaan on myös erityistä tukea tarvitsevia, kuten ilman huoltajaa olevia lapsia ja vammaisia. Erityisesti haavoittuvassa asemassa olevat ovat suuressa riskissä joutua ihmiskaupan ja muunlaisen hyväksikäytön kohteeksi. Epäilyjä hyväksikäytöstä on jo ilmennyt Ukrainan poistumisteillä sekä pakenevia vastaanottaneissa valtioissa.

Ukrainalaiset voivat matkustaa ja oleskella viisumivapaasti Schengen-alueella 90 vuorokautta, jos heillä on biometrinen passi. Vain osa EU:n alueelle saapuneista on toistaiseksi hakeutunut tilapäisen suojelun piiriin, viimeisimpien komission tilastojen mukaan kyseessä olisi hieman alle 850 000 henkilöä. Useilla sotaa pakenevista ihmisistä on ollut perhe- tai muita siteitä jäsenmaissa ja osa on pystynyt matkustamaan ja järjestämään majoituksen esimerkiksi yksityisten ihmisten tai järjestöjen avustamina, eikä heillä ole ollut välitöntä tarvetta turvautua viranomaispalveluihin. Tukitarpeet tulevat kuitenkin jatkuvasti lisääntymään ja yhä useammat ovat haavoittuvassa asemassa.

Suomessa ukrainalaiset ovat jättäneet 11.4. mennessä 17 286 hakemusta suojelun saamiseksi. Näistä 42 % on alaikäisiä, ja ilman huoltajaa tulleita alaikäisiä on kirjoilla alaikäisyksiköissä 190.

Aikuisista suojeluhakemuksen jättäneistä 85 % on naisia. Suojelua hakevien määrä on kasvanut merkittävästi viimeisen viikon aikana. Ukrainalaisten todellinen määrä Suomessa on suurempi, sillä kaikki eivät hakeudu tilapäisen suojelun piiriin heti Suomeen saapuessaan. On tärkeää, että Ukrainasta sotaa paenneet hakevat oleskelulupaa Suomesta viimeistään siinä vaiheessa, kun 90 vuorokauden viisumivapaus Schengen -alueella on päättymässä. Ukrainasta paenneet voivat hakea joko tilapäistä suojelua tai muuta oleskelulupaa.

Käsillä olevassa tilanteessa on korostunut riski siihen, että jotkut pyrkivät tavalla tai toisella hyötymään toisen hädästä. Sekä EU:ssa että Suomessa viranomaiset ovat tietoisia tilanteen vakavuudesta ja riskeistä, joita Ukrainasta paenneiden ihmisten tilanteeseen liittyy. Useat kansainväliset järjestöt, Europol ja Euroopan komissio ovatkin esittäneet, että tarvitaan välittömiä toimenpiteitä ihmiskaupan ja hyväksikäytön ehkäisemiseksi ja torjumiseksi. Viimeisimpänä ehdotuksena komissio esitti 28.3. osana kymmenen kohdan ohjelmaansa Ukrainan pakolaistilanteeseen vastaamiseksi, että laaditaan erityinen suunnitelma ihmiskaupan torjumiseksi. Se perustuisi EU:n ihmiskaupan vastaiseen strategiaan vuosille 2021-2025 ja työtä johtaisi EU:n ihmiskauppakoordinaattori. Suunnitelma voisi sisältää räätälöityjä toimia Ukrainan tilanteeseen vastaamiseksi, esimerkiksi liittyen saapujille annettavaan tietoon, avustuslinjojen avaamiseen ja koordinoituihin työsuojelutarkastuksiin riskisektoreilla. Kymmenen kohdan suunnitelman mukaan komissio ja EU:n turvapaikkavirasto myös laativat erityiset vakiomenettelyt ja ohjeistusta lasten vastaanottamiseen, mukaan lukien ilman huoltajaa olevien erityistarpeet ja ihmiskaupan torjunta.

Myös Suomessa keskeiset viranomaistahot ovat keskustelleet siitä, miten ja minkälaisin toimin ilmiöön voidaan puuttua ja sitä ennaltaehkäistä. Viranomaisten välisessä yhteistyössä pyrimme myös kehittämään ja ylläpitämään viranomaisten yhteistä tilannekuvaa ja varmistamaan nopean ja kattavan tiedonkulun.

Ihmiskaupan vastaisen työn normaalit rakenteet antavat lähtökohdat ilmiön ehkäisemiselle ja torjumiselle myös kriisitilanteissa. Maahanmuuttopoliisi, poliisi, Rajavartiolaitos sekä ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä sekä muut keskeiset viranomaistoimijat työskentelevät omilla vastualueillaan hyväksikäyttö- ja ihmiskauppataustien ehkäisemiseksi. Esimerkiksi poliisi seuraa aktiivisesti ihmiskaupan osalta tilannetta, tuottaa tilastoja, tilannekuvaa ja analyysiä. Myös Rajavartiolaitos on huomionnut Ukrainan tilanteen vaikutuksen omassa operatiivisessa toiminnassaan ja kiinnittää erityistä huomiota sekä mahdollisten ihmiskaupan uhrien tunnistamiseen ja lapsiin kohdatessaan Ukrainan kansalaisia tai muita konfliktialueilta saapuvia.

Edellä mainitun lisäksi hyväksikäyttötapausten pyritään ennaltaehkäisemään tarjoamalla tietoa Suomeen tuleville heidän asemastaan ja oikeuksistaan, hyväksikäytön riskeistä sekä tahoista, joihin olla tarvittaessa yhteydessä. Maahanmuuttoviraston ukrainalaisille valmistelemassa informaatioissa on myös varoitus ihmiskaupasta ja muusta hyväksikäytöstä. On myös tärkeää, että maahan saapuvalla annetaan tietoa suomalaisen työelämän säännöistä. Keskustelussa on myös ollut

esimerkiksi tiedotuskampanjan järjestäminen rekisteröinnin mahdollisuudesta ja siitä, mitä oikeuksia tämä tarjoaisi. Tavoitteena on lisäksi lisätä viestintää työnantajille ja kansalaisyhteiskunnalle. Olennaista on turvata viestinnän yhdenmukaisuus, riittävyys, vaikuttavuus ja helppo saatavuus.

Sisäministeriön asettama koordinaatioryhmä tuo yhteen viranomaisten lisäksi toimijoita järjestökentältä, elinkeinoelämästä, kirkollisista yhteisöistä ja kaupungeista. Ryhmän puitteissa on valmisteltu viranomaismuistio Ukrainasta siirtymään joutuneiden oleskelusta Suomessa. Muistiossa selvennetään tilapäisen suojelun myöntämiseen liittyviä menettelyitä sekä oikeuksia ja etuuksia, joita tilapäistä suojelua saaville kuuluu. Näin pyritään siihen, että kaikilla toimijoilla on asiasta yhteinen näkemys. Ryhmän puitteissa on keskusteltu myös Suomeen saapuneiden lasten tilanteesta ja ihmiskaupan ja hyväksikäytön riskeistä.

Pakolaisten rekisteröinti mahdollisimman aikaisessa vaiheessa on olennaista paitsi ajantasaisen tilannekuvan ylläpitämiseksi myös henkilöiden oikeuksien toteutumisen ja hyväksikäyttötilanteiden ehkäisemiseksi. Rekisteröinnin tärkeys korostuu erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden osalta. UNICEF on arvioinut, että EU:n alueelle olisi saapunut noin 6000 ilman huoltajaa olevaa alaikäistä, mutta alle 3000 heistä olisi rekisteröity. Tulijoiden rekisteröinnin tärkeyttä on painotettu myös Euroopan unionissa Ukrainan tilanteesta käydyissä keskusteluissa, viimeksi 28.3. pidetyssä ylimääräisessä oikeus- ja sisäasioiden neuvoston kokouksessa. Sisäministerit korostivat myös tarvetta seurata tarkkaan myös sisäistä turvallisuutta koskevia ilmiöitä, kuten ihmiskauppaa, kyberuhkia ja aseiden salakuljetusta ja järjestäytyneen rikollisuuden toimintaa.

Olennaista on, että henkilöt rekisteröidään kansallisiin tietojärjestelmiin. Suomessa tilapäistä suojelua koskevan hakemuksen rekisteröi poliisi tai Rajavartiolaitos. Maahanmuuttovirasto tukee rekisteröintiä suorittavia viranomaisia mm. ohjeistuksella ja neuvonnalla. Kansallisen rekisteröinnin lisäksi jäsenvaltiot ja komissio jakavat yhteisen tahtotilan luoda yhteinen, tilapäinen tekninen ratkaisu, joka mahdollistaa kansallisen rekisteritiedon jakamista jäsenvaltioiden kesken. Myös käytännön työ tämän edistämiseksi on aloitettu komission, laaja-alaisten tietojärjestelmien operatiivisesta hallinnoinnista vastaavan eurooppalaisen viraston (eu-LISA) ja jäsenvaltioiden yhteistyössä.

Helsingissä 11.4.2022

Sisäministeri Krista Mikkonen

VN/9455/2022-SM-2

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: